

УДК: 332.1

Шарий В'ячеслав Іванович

завідувач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
доктор наук з державного управління

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИМИ ВІДНОСИНАМИ Й МІНЕРАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ПІВНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ КАНАДИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей регулювання та муніципального управління земельно-майновими відносинами й мінеральними ресурсами північних територій Канади. Автор обґрунтував, що захист прав і інтересів корінного населення, способи й механізми його залучення до процесів промислового освоєння мінеральних ресурсів північних територій є достатньо різноманітними. При цьому в усіх випадках відповідною мірою й різними способами акцентується увага на узгодженні умов компенсації потенційно можливих збитків середовищу мешкання, традиційному способу життя й господарювання корінних народів.

Ключові слова: земельно-майнові відносини, мінеральні ресурси, муніципальне управління, державне управління, управління ресурсами, господарювання корінних народів.

Sharyi Vyacheslav. Specifics of state administration and municipal management of land-property relations and mineral resources of the northern territories of Canada

Annotation. The article is devoted to the study of features of administration and municipal management of land-property relations and mineral resources of northern Canada. The author substantiated that the protection of the rights and interests of the indigenous population, the ways and mechanisms of their involvement in the processes of industrial development of mineral resources of the northern territories are quite diverse. Herewith, in all cases, in appropriate, but different ways, the emphasis is placed on harmonizing the conditions of compensation for potential damages to the environment, the traditional way of life and economy of indigenous peoples.

Key words: land-property relations, mineral resources, municipal management, state administration, resource management, indigenous economy.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблеми регулювання прав державної власності та їх розподілу з іншими власниками на північних землях Канади вирішувалися з другої половини XVIII століття разом з їх господарським освоєнням. Інтенсифікація промислового розроблення вуглеводневих ресурсів засвідчила, що виникає конфлікт інтересів між корінним населенням із його історичним середовищем і традиціями життєдіяльності та компаніями, які видобували й транспортували нафту й газ

через землі корінних народів, підриваючи підвалини їх мешкання, завдаючи збитків навколишньому середовищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження державного регулювання та муніципального управління земельно-майновими відносинами й мінеральними ресурсами північних територій Канади частково віддзеркалено в наукових статтях зарубіжних учених Е. Альміраля, Р. Касадесуса-Масанеля, Л. Ту, М. Харві, Е. Ту, А. Вайта та російських дослідників С. Кімельмана й Л. Кошкіна.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Частини загальної проблеми, яким присвячується стаття, – захист прав і інтересів корінного населення, способи й механізми його залучення до процесів промислового освоєння мінеральних ресурсів; забезпечення участі в розподілі прибутку корпорацій, що видобувають вуглеводневу сировину, будують й експлуатують системи нафто- й газопроводів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення досвіду державного регулювання та муніципального управління земельно-майновими відносинами й мінеральними ресурсами північних територій Канади.

Виклад основного матеріалу. Норми прав земельної власності корінних народів, зафіксовані в системі державних договорів 1763 року, становлять і сьогодні правову основу поступки земель на користь Корони (державного власника). При цьому землі резервацій, а також землі поза сферою цих договорів не є державною власністю. 1973 року в Канаді було встановлено нормативний порядок переговорів з урегулювання прав на землі, що перебувають за межами, раніше зафіксованими в зазначених договорах, а також порядок розгляду скарг щодо виконання положень чинних договорів. Це виявилось частиною кардинальної переоцінки відносин між державою та корінними народами. Простежимо сутність і результати змін на прикладах розвитку нафтогазового комплексу в долині Макензі, що від початку

потрапляла до складу територій, охоплених зазначеними договорами, а також новоутвореної території Нунавут, що була за межами договірнього процесу.

Канада, як і Росія, США та окремі скандинавські країни, має в своєму складі одні з найбільш масштабних у світі північних територій, що багаті на запаси нафти, газу й інших корисних копалин. Як правило, сировинні ресурси містяться в місцях, віддалених від населених пунктів і центрів промислового виробництва, й відповідно місцевий попит на них є обмеженим. Водночас розвиток переробної промисловості у відповідних регіонах є недостатньо ефективним через інфраструктурну невідповідність і кліматично складні умови роботи на значному віддаленні від традиційних ринків споживачів виробленої кінцевої продукції. У зв'язку з цим однією з найбільш актуальних є проблема логістики. Так, якщо перевезення високоцінних і недостатньо ємних матеріалів не викликає логістичних ускладнень, то вивезення більш ємних ресурсів (нафта й газ) потребує спеціальної високорозвиненої інфраструктури, трубопроводних мереж і пов'язаних з ними систем обслуговування. Їх будівництво потребує значних капіталовкладень, а утримання та експлуатація є дорогими й трудомісткими. Водночас такі об'єкти можуть негативно впливати на навколишнє середовище. Низькі річні температури та короткий вегетаційний період призводять до того, що крихка екологія північної природи повільно відновлюється після техногенних пошкоджень.

Другим важливим чинником, що суттєво ускладнює процеси освоєння ресурсів північних територій, є структура та щільність розселення корінних малих народів, що історично склалися, а також простір їхньої життєдіяльності. У нормативних визначеннях міжнародних актів до корінного населення віднесено такі народи, чиї соціально-культурні та економічні умови відрізняються від інших груп домінуючого в країні національного співтовариства – через те, що вони є нащадками жителів, які заселяли відповідний регіон у період його завоювання або колонізації, у

відповідний період установа чинних державних кордонів. При цьому їх етнічна самоідентифікація розглядається як один з основоположних критеріїв визначення того, які народи слід розглядати як корінні.

Бачиться суттєвим, що традиційна культура, спосіб життя та благополуччя таких народів критичною мірою залежать від дотримання складного балансу між людською діяльністю та екологією навколишнього середовища. Їхній життєвий простір – це, як правило, невеликі населені пункти та сімейні поселення. Це також і кочів'я оленярів (й інших видів звірівництва) із масштабними територіями пасовищ з їх сезонними змінами місця розташування й шляхами міграції, рибальські угіддя, лісові території для збору й заготівлі харчових лісових ресурсів, лікарських рослин тощо.

Природно, що порушення екологічної рівноваги середовища мешкання корінних народів, пов'язане із сучасними процесами промислового розроблення й транспортування мінеральних й інших природних ресурсів, може викликати незворотні наслідки від відповідних техногенних впливів на ці етнічні співтовариства. Так, до результатів негативного впливу промислової діяльності видобувних компаній на корінне населення Канади дослідники відносять втрату ними традиційних мисливських і сільськогосподарських угідь, бідність, втрату самоповаги, зростання злочинності, самогубств, алкоголізму та наркоманії.

У межах екологічної програми Організації Об'єднаних Націй (UNEP – 2001) підраховано, що в північних регіонах у період із 1940 до 1990 року внаслідок процесів індустріалізації від 15% до 20% їх площі стали територіями критичних антропогенних порушень, здебільшого за рахунок будівництва об'єктів інфраструктури. У період до 2050 року, за оцінками експертів, частка таких площ може зрости до половини й більше. Зважаючи на це рекомендовано, щоб у стратегіях і програмах освоєння природних ресурсів північних територій, у забезпечувальній законодавчій базі земельно-

майнових відносин і надкористування країнами було передбачено заходи щодо запобігання та збалансованого врегулювання:

- можливих екологічних втрат і негативних впливів на середовище життєдіяльності місцевого населення;
- зростальних обсягів видобування та експорту ресурсів, прибутків компаній і фінансових потоків до бюджетів усіх рівнів [1, с. 26; 2, с. 8-9].

Таким чином, базовою є комплексна проблема захисту екосистем таких територій, прав і інтересів місцевого населення, зокрема корінних, а також малих народів. Вирішення цієї проблеми багато в чому пов'язують із розвитком забезпечувальної нормативно-правової бази та розробленням механізмів залучення місцевого населення до таких процесів, як:

- узгодження умов і характеристик запланованої діяльності щодо розвідки, промислового видобування та транспортування ресурсів (безпосередньо захисту прав і інтересів місцевого населення);
- планування та контроль заходів з охорони навколишнього середовища, запобігання та локалізації актуальних техногенних аварій;
- обґрунтування нормативів й узгодження результатів розрахунків із компенсування можливих збитків.

Уряди країн, що включають арктичні території північної півкулі, у низці спільно ухвалених декларацій взяли на себе зобов'язання щодо захисту навколишнього середовища Арктики та її екосистем, а також визнали особливі права й інтереси корінних народів цих регіонів. Земельні та майнові права корінних народів отримали підтримку в міжнародних конвенціях і деклараціях. Так, Конвенція № 169 Міжнародної Організації Праці загалом визнала права власності корінних народів на землі, які вони традиційно займають або до яких вони історично мають доступ, включаючи до цього поняття право на:

- участь у використанні, управлінні та збереженні природних ресурсів;

- отримання справедливої компенсації за будь-яку шкоду в результаті використання цих земель [2, с. 64; 3, с. 236].

Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів (UN, 2007) констатувала їх право на збереження навколишнього середовища та відтворювальну здатність земель, а також право на те, що їх землі не можуть бути знищені або піддані деградації.

Головним наслідком визнання прав і інтересів корінного населення в зазначених міжнародних документах стали зобов'язання країн у частині цілеспрямованого законодавчого й іншого нормативно-правового захисту середовища мешкання, культури, традиційних напрямків і способів господарської діяльності відповідних етнічних співтовариств загалом і безпосередньо в конкретних місцях їх проживання.

Водночас нині існують відмінності в національних системах захисту навколишнього середовища та регулюванні майнових прав, якими користується корінне населення. Безпосередньо виникають питання, чи є ці відмінності визначальними в успішному вирішенні відповідної проблеми; наскільки взаємопов'язані рішення в частині екологічного та правового регулювання; як пов'язані та які результати цих регулювальних впливів; чи реально поліпшити збереження навколишнього середовища через розширення прав власності корінних народів.

Можна констатувати, що світовим співтовариством нагромаджено певний досвід у вирішенні проблеми захисту прав й інтересів корінних народів, збереження екосистем північних територій. У його конструктивну основу закладено різні варіанти нормативного правового регулювання земельно-майнових відносин, прав власності корінних народів на земельні й інші природні ресурси на території їх мешкання.

Далі розглянемо ознаки розвитку нормативно-правового регулювання земельно-майнових відносин у світовому співтоваристві щодо північних територій американського континенту й корінного населення.

Історично англійські та французькі поселенці переїжджали до Канади, приваблені можливостями розвитку прибуткової торгівлі хутром, деревиною, рибою та продуктами морських ссавців. Британське панування над цими територіями загалом було встановлено під час підписання Паризького мирного договору 1763 року. Наступна Королівська Прокламація 1763 року (далі – Прокламація) заклала основи відносин між Коронаю та корінними народами, при тому що багато з них у ті часи були союзниками Франції. Прокламація гарантувала їм права на ті землі, що в них залишилися, які до того часу ще не були передані Короні. Крім цього, подальше відчуження земель було дозволене лише на користь Корони [5, с. 20-21].

Таким чином, Прокламація певною мірою впорядкувала процес європейської експансії, під час якої корінне населення поступалося своїми землями через укладення договорів, а в обмін отримувало прямі платежі та фіксовані земельні території так званих резервацій. Коли 1867 року Канада стала самоврядним домініоном Британської Корони, процес розширення земельної експансії через аналогічні договори продовжився. Останній договір було укладено 1921 року щодо земель Північної долини Макензі. Слід зазначити, що канадський уряд не прагнув укладати договори для територій, що пролягали північніше 60 паралелі, оскільки такі землі не вважалися придатними для сільськогосподарського виробництва. При цьому така договірна практика й відповідні результати розглядалися як зайві витратні процедури, що вимагали суттєвих коштів на адміністрування й непотрібне втручання уряду.

У результаті цього на територіях Ньюфаундленду та Лабрадору, на більшій частині Британської Колумбії, у Північно-Східній провінції та на островах Арктичного архіпелагу Канади, що пролягають за північними межами 60 паралелі, права корінних народів на землю в той період так і не було формалізовано. Важливо також зазначити, що згодом представники

корінних народів Канади стверджували, що і в укладених угодах багато з нормативних положень не виконувалися [4, с. 14].

Право власності характеризує легітимність відносин між людиною як потенціальним суб'єктом права власності та об'єктом, що становить певну цінність, безпосередньо земельною або іншою нерухомістю, майном, природним ресурсом. Права на землю законодавчим чином установлюють, хто та що має право з нею робити; хто та який доступ має до неї. Так, на північних територіях Канади, починаючи з часів освоєння цих земель європейцями, існував відомий надлишок землі щодо кількості населення, яке там проживало. Земля, що не була охоплена відповідними договорами, могла бути використаною однією людиною або невеликою спільнотою представників корінного населення без будь-якого негативного впливу на потенціальні можливості її використання іншими відповідними особами чи спільнотами. Тобто для держави та її регіональних керівних систем тривалий час у таких умовах не було потреби вводити будь-яке нормування земельних відносин.

Період комерціалізації відносин, що настав у соціально-економічному розвитку країни, безпосередньо високоприбутковий хутровий промисел (наприклад, на півострові Лабрадор) потребував урегулювання прав землекористування, доступу до традиційних мисливських територій корінного населення. Приватне право на землю в такій ситуації було розроблено саме у зв'язку з процесами інтенсифікації її господарського використання та дозволило нормативним чином урегулювати відносини між чинними й потенційними учасниками господарської діяльності, що розвивалися.

Таким чином, інтенсифікація процесів освоєння природних ресурсів засвідчила, що конфлікт інтересів може виникнути між корінним населенням із середовищем, що історично склалося, традиціями життєдіяльності та компаніями, які планують і здійснюють промислове розроблення й

транспортування мінеральних ресурсів територіями корінних народів, підриваючи підвалини їх мешкання, а також завдаючи збитків навколишньому середовищу. Правозастосовна практика в Канаді показала достатню дієвість системи договорів. Так, саме судові рішення визначили той факт, що права корінних народів на землю не було цілковито ліквідовано під час масового приєднання північних земель до Британської Корони, що встановлювала в XVIII столітті суверенітет над ними. Норми прав земельної власності корінних народів, зафіксовані 1763 року, продовжують діяти й нині, уключаючи важливе положення про те, що землі корінних народів може бути відчужено через їх переведення або поступки лише на користь Корони.

Притаманним також є те, що право корінних народів на землю є комунальним і належить усім членам співтовариства тієї території, щодо якої укладено відповідну угоду. Оскільки тип використання цих земель не було однозначно встановлено (визначено), то вони можуть бути використані для переліку напрямків діяльності, зокрема й промисловості, торгівлі та відпочинку. Уряд має виконувати зобов'язання, взяті в історичних договорах, оскільки вони є правовою основою факту попередньої поступки земель. Землі резервацій, а також землі поза сферами історичних договорів не є державною власністю. Отже, уряд не має права розпоряджатися ними на власний розсуд. Він може прийняти у володіння та користування землі, що лежать за межами, раніше зафіксованими в договорах, проте лише через угоди з представниками корінного населення та укладення угод щодо їх поступки або передання в оренду.

1973 року в Канаді було встановлено нормативний порядок проведення переговорів з урегулювання заявок про права на землі, що перебувають за межами, раніше зафіксованими в договорах, а також порядок розгляду скарг про виконання положень чинних договорів. Це стало частиною базової переоцінки відносин між канадським урядом і корінними народами.

Таким чином, вплив змін у підходах канадського уряду до вирішення питань власності корінних народів можна простежити на прикладах розвитку нафтогазового комплексу в долині Макензі, що потрапляла до складу територій, охоплених згаданими земельними договорами, а також території Нунавут, яка була за межами договірного процесу.

Про наявність запасів нафти в долині Макензі було відомо ще наприкінці вісімнадцятого століття. Незначні обсяги нафти видобувалися вже з 1920 року. 1930 року діяли 9 свердловин, а надалі їх кількість достатньо швидко зростала. У 1950-х роках їх було 100, а на початку 2000 року – 1300. Водночас із цим активно розвивалася виробнича інфраструктура мереж трубопроводів, здебільшого на північних прибережних територіях Канади. Дальша інтенсифікація процесів розвідки та промислового видобування вуглеводнів поставила питання щодо їх транспортування на південь до провінції Альберта й далі в райони високорозвиненої економіки Канади та північних штатів США. Це передбачає підготовку та реалізацію широкомасштабного інвестиційного проекту “Газовий проект Макензі” (The Mackenzie Gas Project). Проект включає будівництво стратегічної трубопровідної системи, основою якої є «Трубопровід долини Макензі» (The Mackenzie Valley Pipeline), що починається від нафтогазоносних північних провінцій дельти Макензі, довжиною близько 1200 кілометрів і пропускною здатністю 34,3 млн. кубометрів природного газу на день. Також система включає 457-кілометровий трубопровід для дальшого транспортування вже зрідженого газу для підключення до діючої системи нафтопроводів і подання в райони основного промислового споживання [3, с. 238-239].

Було зрозуміло, що будівництво та дальша експлуатація трубопровідної системи може становити загрози для екосистеми довколишнього середовища, природи та життєдіяльності корінних народів, які проживають у долині. Традиційний підхід до реалізації такого проекту включав би до переліку забезпечувальних заходів переселення корінних

народів, які проживають уздовж траси, до інших районів. Проте приклади таких переселень, що здійснювалися в минулому, породжували суттєві побоювання щодо рівноцінності земель і умов проживання, що надавалися людям взамін. Через це канадський уряд організував дослідження під керівництвом судді Томаса Бергера в період із 1975 до 1977 року. У результаті дослідження було встановлено, що таке проектне рішення швидше за все завдасть суттєвих збитків умовам життєдіяльності корінних народів, чії поселення розташовані вздовж трубопроводу. Було рекомендовано відкласти будівництво трубопроводу до того часу, коли претензії корінного населення буде врегульовано. Корінним народам пропонувалася можливість зробити власний вибір щодо потенціальних вигід, які виникали для них, а також утрат при будівництві й експлуатації трубопроводу.

У результаті більшість претензій щодо розбіжностей із нормативними положеннями історично раніше укладених договорів було врегульовано до 2001 року. Було створено спеціальну комерційну структуру Mackenzie Valley Aboriginal Pipeline Corporation (Аборигенна корпорація Трубопроводу долини Макензі), що належала корінним народам відповідного регіону. Вона володіла 33,3% акцій у консорціумі з будівництва трубопроводу поряд із такими корпораціями-лідерами нафтогазової галузі, як Conoco Phillips Canada (North) Limited, Shell Canada Limited and ExxonMobil Canada Properties. При цьому розробники проекту трубопроводу мали отримати офіційну згоду тих груп населення, які проживають на шляху його прокладення. Таким чином, корінні народи помітно збільшили ступінь контролю над проектом, а також одержали доступ до безпосередніх фінансових результатів будівництва трубопроводу та введення його в експлуатацію.

Другий приклад вирішення питань землекористування пов'язаний із територією Нунавут, сформованою 1999 року відповідно до акта Nunavut Act – 1993. Вона розташована на північ до затоки Гудзона й охоплює 23% території всіх земель Канади. Законодавчі збори тут обираються на основі

загального виборчого права. Вони мають аналогічні повноваження з іншими провінційними законодавчими органами Канади. При цьому близько 85% населення території Нунавут становлять корінні народи – інуїти. Державні землі (землі Корони) з правами як на поверхню, так і на надра, становлять у Нунавуті 80% території. Вони перебувають у віданні канадського уряду. Землі, що належать інуїтам, поділяються на дві категорії:

- землі, де інуїти мають права як на поверхню, так і на надра. Вони охоплюють 2% території Нунавуту і включають 144 земельних ділянки. Щодо реалізації прав на надра основним суб'єктом господарювання з боку корінного населення є корпорація Nunavut Tanngavik Incorporated (NTI). Будь-які проекти щодо освоєння мінеральних ресурсів потребують не лише узгодження, а й цілеспрямованих фінансових і інших витрат, зокрема з так званих схем планових поліпшень – Planning Gain з боку видобувних компаній. Це можуть бути витрати на освіту, професійний тренінг, захист природи, підтримання бізнесу корінного населення та ін.;

- землі, де інуїти мають права на поверхню, а Корона (й канадський уряд, що представляє її інтереси) – права на надра. Вони включають 944 земельні ділянки. Проте й у цьому поєднанні прав на земле- та надрокористування, перш ніж одержати дозвіл на промислове видобування корисних копалин, розробники мають узгодити з інуїтами розроблення надр і укласти угоду про доступ до їхніх земель [1, с. 31-32].

Висновки з даного дослідження. Отже, як свідчить канадський досвід, захист прав і інтересів корінного населення, способи й механізми його залучення до процесів промислового освоєння мінеральних ресурсів північних територій є достатньо різноманітними. При цьому в усіх випадках, у відповідній мірі й різними способами акцентується увага на узгодженні умов компенсації потенційно можливих збитків середовищу мешкання, традиційному способу життя й господарювання корінних народів. Один із перспективних способів вирішення проблеми пов'язаний із забезпеченням їх

участі в розподілі прибутку корпорацій, що видобувають вуглеводневу сировину, будують і експлуатують системи нафто- й газопроводів.

Перспективи подальших розвідок. Конструктивними для вітчизняних умов вбачаються механізми цілеспрямованих фінансових й інших витрат корпорацій в інтересах соціально-економічного розвитку регіонів і суспільства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Almirall E., Casadesus-Masanell R. Open versus closed innovation: a model of discovery and divergence / E. Almirall, R. Casadesus-Masanell // *Academy of Management Review*. – 2010. – № 35 (1). – С. 26 – 32.
2. *International Valuation Standards 2011*. – London. IVSC. – 2011. – 128 p.
3. Too L., Harvey M., Too E. Globalization and corporate real estate strategies / L. Too, M. Harvey, E. Too // *Journal of Corporate Real Estate*. – Vol. 12.10. – No. 4. – P. 234 – 248.
4. White Alan D. A review of UK public sector real estate asset management / Alan D. White // *Journal of Corporate Real Estate*. Vol. 13. – 2011. No. 1. P. – 6 – 15.
5. Кимельман С.А., Кошкин Л.И. Актуальные проблемы государственного управления недропользованием / С.А. Кимельман, Л.И. Кошкин // *Менеджмент в России и за рубежом*. – 2011. – № 1. – С. 19 – 25.

Statement of the problem. Problems of regulation of state property rights and their distribution in the northern lands of Canada were solved during their economic development. The intensification of the industrial development of hydrocarbon resources has shown that there is a conflict of interest between indigenous peoples and companies that produced and transported oil and gas through indigenous peoples.

Urgency. Therefore, the problem of interests of indigenous people, methods and mechanisms of its involvement in the processes of industrial development of mineral resources is urgent; ensuring participation in the distribution of profits of corporations extracting hydrocarbons, building and operating systems of oil and gas pipelines.

The purpose of the article is to study the experience of state regulation and municipal management of land and mineral resources of the northern territories of Canada.

Our task was to study the rights and interests of the indigenous population, the ways and mechanisms of their involvement in the processes of industrial development of mineral resources of the northern territories are quite diverse.

Summary. The norms of indigenous peoples' land rights today constitute the legal basis for land concessions in favour of the state owner. In this case, the land of reservations, as well as land outside the scope of these contracts, is not state property. Canada has established a normative procedure for negotiating land rights outside the land previously enshrined in those treaties, as well as a procedure for dealing with complaints about the enforcement of existing treaties. This was part of a dramatic reassessment of relations between the state and indigenous peoples.

The traditional culture and way of life of such peoples is critically dependent on maintaining a complex balance between human activity and the environment. Violating the ecological balance of the indigenous peoples' habitat can have irreversible consequences from the relevant man-made impacts on these ethnic communities. For example, researchers have attributed the loss of traditional hunting and agricultural land, poverty, loss of self-esteem, increase in crime, suicide, alcoholism and drug addiction to the negative impact of the mining companies' industrial activities on Canada's indigenous population.

Conclusions and outcomes. Thus, as the Canadian experience shows, the protection of the rights and interests of indigenous peoples, the ways and mechanisms of their involvement in the processes of industrial development of the mineral resources of the northern territories are quite diverse. One promising way to address this is to ensure that they participate in the profit sharing of hydrocarbon-producing corporations that build and operate gas pipeline systems.